

SOSIALDEMOKRATI

2000

ARBEIDERPARTIETS PROGRAMDEBATT

B A K G R U N N

INTERNASJONAL POLITIKK

ET TEMAHEFTE FRA ARBEIDERBEVEGELSENS UTREDNINGSSSEKRETARIAT

FEBRUAR 2000

INNHOOLD

DEL 1 – SOLIDARISK GLOBALISME	5
1. IT-REVOLUSJONEN	5
2. GLOBALISERING SOM TEKNOLOGI	6
3. GLOBALISERING SOM KAPITALBEVEGELSE	6
4. FRA KRINGKASTING TIL SMALKASTING	7
5. GLOBALISERING SOM SAMKVEM, KULTUR OG NATUR	7
6. GLOBALISERING MELLOM PLANET OG PERSON	7
7. GLOBALISERING, FAGFOLK OG LEKFOLK.....	8
8. GLOBALISERING, SENTRALISERING OG DESENTRALISERING.....	8
9. GLOBALISERING, OPPOVER, NEDOVER OG UTOVER	8
10. GLOBALISERING OG DEN FJERDE VERDEN	9
11. GLOBALISERING, RIKDOM OG FATTIGDOM	9
12. GLOBALISERING OG DEMOKRATISERING AV DEMOKRATIET.....	9
13. KALD KRIG SYSTEMET OG GLOBALISERINGSSYSTEMET.....	10
14. GLOBALISTER OG ANTIGLOBALISTER.....	11
15. SOLIDARISK GLOBALISME.....	11
DEL 2 - NOEN SPØRSMÅL TIL DEBATT	13
1. DEN EUROPEISKE UNION	13
2. UTENRIKSPOLITIKK VIS A VIS EN INTEGRASJONSPROSESS.....	13
3. ULIKHETSTRENDEN	14
4. BISTANDEN.....	14
5. IKKE-STATLIG VOLDSUTØVELSE.....	14
6. SIKKERHET FOR STATER OG ENKELTMENNESKER	14
7. UTVIKLING OG SAMORDNING AV SIKKERHETSPOLITISKE VIRKEMIDLER.....	15
8. TILKNYTNING TIL EUs FORSVARSPOLITIKK	15
9. NORGES Plassering I INTERNASJONAL POLITIKK	15
10. DELTAKELSE.....	15

DEL 3 - FRA GEOPOLITIKK TIL GLOBALISERING	
- NORSK SIKKERHETSPOLITIKK VED ÅRHUNDRESKIFTET	17
1. GEOPOLITIKK	17
2. RELEVANS	18
3. GLOBALISERING, MARGINALISERING OG DELTAKELSE	18
4. KONFLIKTFORMASJONER	19
<i>Stormaktsrelasjonene</i>	19
5. USA VERSUS FN	20
6. NORGE I DET EUROPEISKE MAKTTRIANGEL	20
7. EUROPEISK REORIENTERING	21
8. STATSMINISTERENS KONTOR	22
DEL 4 - EU STATUS	
- HVILKE UTVIKLINGSTREKK ER VIKTIGE FOR NORGE?	23
1. INNLEDNING	23
2. HVA SLAGS POLITISK SYSTEM ER EU?	23
3. DEN POLITISKE AGENDA I EU	24
<i>Endringer internt i EU</i>	24
<i>EUs internasjonale rolle</i>	25
4. VIRKNINGER PÅ NORSK POLITIKK	26
5. KONKLUSJON	27
DEL 5 - ØSTASIATISK GEOPOLITIKK OG NORSK GLOBALPOLITIKK	29
1. ØST-ASIAS GEOPOLITISKE TREKANT	29
2. ASIA-KRISENS VIRKNINGER	32
3. ASIA-STRATEGIER OG NORSK SOLIDARISK GLOBALPOLITIKK	33

ØSTASIATISK GEOPOLITIKK OG NORSK GLOBALPOLITIKK

av Stein Tønnesson

Dette er en gjennomarbeidet versjon av et innlegg som ble holdt på DNAs «tenkeloft» i mai 1999. Det tar først for seg de geopolitiske maktforholdene i Øst-Asia, deretter virkningene av «Asia-krisen» 1997-99, og fremmer til slutt noen synspunkter om norsk Asia-politikk og global politikk.

1. Øst-Asias geopolitiske trekant

Øst-Asia (dvs, området fra Burma i vest og Indonesia i sør til Korea og Japan i nord) domineres av tre stormakter; Kina, Japan og USA. En realistisk analyse av maktforhold i området må ta utgangspunkt i forholdet mellom disse statene. Et trekantforhold der USA lenge har vært sterkest. Kina er verdens mest folkerike stat (1.2 mrd.) og ville, hvis verdens rikdom var jevnt fordelt, være den dominerende stormakten i området. Hvis Kina forblir en enhetlig stat og fortsetter den sterke økonomiske veksten som har pågått siden Deng Xiaopings reformer i 1979, vil Kina kunne innta en dominerende stormaktsrolle i regionen og oppnå supermaktstatus i verdenssamfunnet en gang i annen halvdel av dette århundret. Kinas indre utvikling og dets forhold til andre stater er derfor helt avgjørende spørsmål i verdenspolitikken. Det må likevel understrekes at Kina fortsatt er et meget fattig land, sammenlignet med Japan og USA og at en evt. økonomisk opphenting vil ta mange tiår. Også militærteknologisk står Kina langt tilbake i forhold til Japan, for ikke å snakke om USA.

Forholdet mellom Kina og Japan er fortsatt preget av den mistro som ble skapt av Japans imperialistiske erobringer i årene 1895-1945. Japanske selskaper har på nytt gjort store investeringer i Kina, særlig i det gamle Mandsjuria, men mistroen mellom de to

regionene er nå så sterk at Kina trolig nærmest ser det som en fordel at Japan frivillig er bundet opp i en sikkerhetspolitisk allianse med USA. USA har fortsatt store militære stryker stående på Okinawa og i Sør-Korea. Dette kommer i tillegg til den 7. flåtens marinemessige hegemoni i området. Det finnes et betydelig handelspolitisk konfliktpotensiale mellom eksportlandene Kina og Japan på den ene siden og importnasjonen USA på den andre. Dette potensialet vil bli aksentuert hvis USAs lange oppgangskonjunktur blir avbrutt og landet begynner å føre en mer proteksjonistisk politikk. Så lenge Kina og Japan ikke forbedrer forholdet seg imellom dramatisk, er det likevel sannsynlig at USA vil beholde sin sterke stilling i trekantforholdet. Det geopolitiske skrekkscenariet i Øst-Asia går ut på at USA enten etter press fra egen opinion eller på grunn av politiske endringer i Korea og Japan, reduserer sin tilstedeværelse og politiske innflytelse UTEN at forholdet mellom Japan og Kina forbedres. Da vil Japan søke å overta USAs rolle, noe som vil få Kina til å mobilisere.

Mistilliten mellom Kina og Japan, og fraværet av samarbeid disse to statene imellom, har ikke bare befestet USAs dominerende posisjon, men også gitt den sørøstasiatiske samarbeidsorganisasjonen ASEAN en ledende rolle i å utvikle regionale samarbeidstiltak. Gjennom handel og investeringer er de sørøstasiatiske landene tett integrert med Nordøst-Asia (Japan, Sør-Korea, Taiwan, Hong Kong, den kinesiske provinsen Guangdong og området rundt Shanghai). ASEAN-

ASEAN-landene:

Brunei
Filippinene
Indonesia
Kambodja
Laos
Malaysia
Myanmar (Burma)
Singapore
Thailand og
Vietnam.

landene har vært initiativtakere til, eller medvirket til, en rekke parallelle samarbeidsorganisasjoner, som har skapt et arbeidskrevende multilateralt virvar. På den måten diskuteres de samme spørsmål ofte i mange ulike fora. ASEAN-landenes grunnleggende dilemma har vært at de:

- i hovedsak skal utdype sitt eget samarbeid, skape en sørøstasiatisk identitet og et sørøstasiatisk frihandelsområde (AFTA),
- prioritere forholdet til resten av Øst-Asia og trekke Kina, Japan og Sør-Korea med i et østasiatisk samarbeid (East Asian Economic Caucus (EAEC)) eller
- inngå samarbeidsordninger på tvers av Stillehavet (APEC) eller med deltakelse av stater også utenfor regionen (Asia-Europe Meetings (ASEM) og ASEAN Regional Forum (ARF))

I ARF er også India og Russland med, men til tross for sin størrelse spiller de en meget begrenset rolle i Øst-Asia i dag. Ved ASEANs toppmøte i Manila i november 1999 gikk tendensen i retning av å prioritere et østasiatisk regionalt samarbeid, der USA og Australia holdes utenfor. Dette har lenge vært Malaysias politikk.

Utfallet av de regionale samarbeidsbestrebelsene i Øst-Asia kan få stor betydning for verdenssamfunnets institusjonelle arkitektur. Hvis vi får en verden der regionale institusjoner forblir relativt svake, men der globale multinasjonale institusjoner spiller en økende rolle (FN-familien, Verdens Handelsorganisasjon (WTO), Det Internasjonale Pengefondet (IMF), Verdensbanken) vil det styrke de fleste småstaters mulighet for innflytelse på verdenspolitikken, og kanskje legge grunnen for en fremtidig, demokratisk verdensordning. Det er imidlertid også mulig at en slik verden fortsatt vil domineres av de etablerte stormaktene i FNs Sikkerhetsråd og G7. Hvis samarbeidsorganisasjoner på tvers av verdenshavene (NATO, APEC) får økt betydning, vil det bidra til å befeste USAs status om Stillehavsmakt, Atlanterhavsmakt og verdens makt. Hvis vi får sterke regionale organisasjoner ikke bare i Europa (EU), men også i Amerika (NAFTA) og Øst-Asia (East Asia Cooperation (EAC)) vil det kunne gjøre verdenspolitikken til gjenstand for forhandling mellom tre blokker med ulik identitet og interesser, og bidra til marginaliseringen av Afrika, Russland og Sør-Asia.

Den viktigste grunnen til at verdenspolitikken i dag ikke domineres av tre blokker, men i

stedet av EN supermakt og en serie overlappende, til dels rivaliserende, internasjonale institusjoner med uklar funksjonsfordeling, er manglende samarbeid i Øst-Asia, der så vel Kina som Japan prioriterer sitt forhold til USA fremfor forholdet til hverandre, og der de fortsetter å rivalisere om innflytelse i ASEAN-området.

Den viktigste endringen i forholdet mellom Nordøst- og Sørøst-Asia i 1990-årene er Kinas økende innflytelse i ASEAN-området. Kina har forbedret sine bilaterale forbindelser med alle ASEAN-landene, bortsett fra Filippinene. Kina bidro med betydelige beløp til krisepakker både i Thailand og Indonesia under Asia-krisen, og disse synes å ha gitt større prestisje og politisk uttelling enn de langt større bidragene fra Japan. Samtidig har utvidelsen av ASEAN til å omfatte samtlige ti land i Sørøst-Asia gjort det vanskeligere å opprettholde en samlet front i forhold til Kina i spørsmål der noen av landene står i konflikt med stormakten i nord (særlig konflikten i Sør-Kina-havet). Her har det også spilt en rolle at de ASEAN-landene som har beholdt en relativt autoritære styreform (Vietnam, Laos, Kambodsja, Myanmar (Burma), Singapore, Malaysia) sympatiserer med Kinas (og Russlands) prinsipielle forsvar for nasjonal suverenitet og ikke-innblanding i enkeltlands indre anliggender, mens de to liberaldemokratiske regimene (Filippinene og Thailand) har vist større forståelse for europeisk og amerikansk menneskerettighetspolitikk. Malaysia beveget seg mot slutten av 1990-årene i retning av sterke pro-kinesiske synspunkter. Frigjøringen av Øst-Timor fra Indonesia i 1999 skapte et nytt regime som trolig vil slutte seg til de liberale, mens det foreløpig er usikkert hvor Indonesia vil komme til å plassere seg.

Forholdet mellom statene i Øst-Asia er i dag mer fredelig, mer stabilt og åpent enn på noe tidspunkt i det 20. århundre, men det sier langt mindre enn det høres ut til, etter som det 20. århundre var sterkt preget av krig, konflikter og internasjonale spenningsforhold. Øst-Asia ligger langt etter Europa når det gjelder å skape stabile regionale sikkerhetsordninger.

Fire konfliktområder peker seg ut som potensielt eksplosive:

I. Ingen vet hvor lenge det nordkoreanske regimet kan bestå. Den nordkoreanske befolkningen er offer for et sterkt undertrykkende og isolasjonistisk regime,

som bruker en ekstrem stor del av landets svært knappe ressurser på militære formål. Ingen av de omkringliggende statene (Sør-Korea, Kina, Russland, Japan), og heller ikke USA, ønsker imidlertid å bidra til noe regimesammenbrudd. De frykter både krig og den forskyvning av maktforhold i regionene som vil følge når Korea blir en samlet stat. Alle håper derfor på en gradvis reformpolitikk i Pyongyang, der det er lite fremgang å spore. Prisen betales av nordkoreanerne, som godt kan komme til å oppleve nye hungerskatastrofer.

II. Taiwan-spørsmålet forblir uløst. For Jiang Zemins kinesiske regime ser gjenforening med Taiwan nå ut til å seile opp som utenrikspolitisk mål nummer ett. Samtidig beveger taiwanerne seg mer og mer bort fra en overgripende kinesisk identitet og oppfatter seg som en egen nasjon. I 1999 gikk president Lee Ten-hui ut og definerte forholdet mellom Folkerepublikken og Taiwan som et forhold mellom stater, noe som førte til sterke reaksjoner i Beijing. Det er usannsynlig at presidentvalget på Taiwan i mars 2000 vil bringe noen avklaring. Taiwan vil ikke gå inn på noen gjenforening med Folkerepublikken etter modell av Hong Kong (1997) og Macao (1999). Taiwan vil ikke få amerikansk eller japansk støtte hvis landet erklærer seg uavhengig og vil derfor ikke våge dette. Kina vil ikke invadere Taiwan både fordi en invasjon kunne mislykkes militært og fordi den ville ødelegge Kinas mulighet for videre økonomisk vekst gjennom eksport og utenlandske investeringer. Altså stort sett status quo.

III. Konflikten i Sør-Kina-havet er også tilnærmet fastlåst. Det viktigste nye som kan skje i 2000

- at statene rundt dette havet blir enige om en såkalt «code-of-conduct» som skal hindre episoder, sette en stopper for militær okkupasjon av flere rev og undervannskjær i Spratly-området og muliggjøre samarbeid om marin vitenskapelig forskning og miljøbeskyttelsestiltak,
- at FNs Miljøorganisasjon (UNEP) kan få klarsignal fra Kina til å iverksette en strategisk aksjonsplan for å redde miljøet i havet og sikre fiskebestanden,
- at Kina og Vietnam kan bli enige om avgrensning av sine territorialfarvann og økonomiske soner i Tonkin-gulven.

Det kan lett oppstå nye episoder i Spratly-området (der det var mange episoder i 1999), men det er lite trolig at det kommer til noen større militære konfrontasjoner, av den enkle

grunn at ingen vil oppfatte det som noen fordel å skulle okkupere og forsvare skjær, rev og atoller som man har erobret militært fra en annen av de regionale statene. Det kan også tenkes at statene etter hvert vil innse hvor liten verdi disse skjærene og holmene representerer. Etter FNs havrettskonvensjon som alle de statene dette angår har ratifisert (bortsett selvsagt Taiwan) er det høyst tvilsomt om noen av holmene i Spratly-området vil gi rett til mer enn 12 miles territorialfarvann, og de vil formodentlig ikke gi rett til noen kontinentalsokkel. Tilgang til de olje- og gassressursene som MULIGENS finnes under havbunnen, vil derfor trolig ikke påvirkes av hvem som besitter Spratly-holmene, men av geografisk avstand til grunnlinjer langs kystene av Filippinene, Øst-Malaysia, Brunei, Vietnam og Sør-Kina (Hainan, Guangdon, Taiwan, muligens Paracel-øyene).

Konflikten om avgrensning av maritime soner i Sør-Kina-havet er meget komplisert og vil trolig ta flere tiår å løse, men den kan håndteres uten at den gir opphav til noen større militær konflikt.

IV. Det nye demokratiske regimet i Indonesia er foreløpig svakt konsolidert og har store problemer med de sterke regionale, sosiale, etniske og religiøse motsetningene som har oppstått i kjølvannet av Suharto-regimets sammenbrudd. Hovedårsakene til de mange konfliktene i det store øyriket er:

- Forverrede levekår som følge av at Indonesia ble så hardt rammet i Asiakrisen 1997-99. Etniske og religiøse nettverk, som tidligere kunne fordele økende ressurser, slåss nå om knappe ressurser.
- Hærens og politiets tap av autoritet. De fortsetter ofte Suharto-tidas utbredte praksis med bortføringer, drap og tortur, men nå med full mediadekning og uten at undertrykkingen har den samme avskrekkende virkningen som før. Den bidrar snarere til en voldsspiral.
- Manglende fasthet i den politiske ledelsen, som er en koalisjon av ulike interesser med sterke indre spenninger.

I 1999 mistet Indonesia kontrollen med Øst-Timor etter en folkeavstemning som ga flertall for uavhengighet. Dette førte til organiserte hevdrap fra en indonesisk støttet milit, til masseflukt og gjorde en humanitær intervensjon til de grader nødvendig at selv de mest ihuga tilhengerne av ikke-blanding i enkeltstaters indre anliggender bidro. Disse

begivenhetene stimulerte løsrivelsesbevegelsene i Aceh på nordspissen av Sumatra og til en viss grad i Vest-Irian, og ga også noe av foranledningen til religiøst baserte oppløp og sammenstøt både i Sør- og Nord-Molukkene (Ambon, Ceram, Halmahera). Det er mulig at Aceh og Vest-Irian kan bryte ut av Indonesia og danne levedyktige stater, men det vil ikke være mulig å foreta noen videre oppløsning av den indonesiske enhetsstaten i en rekke enkeltstater, simpelthen fordi det ikke finnes provinser med tilstrekkelig grad av egen identitet til å skape selvstendige stater. Etniske og religiøse forbindelseslinjer går på kryss og tvers av øyriket, der havet ofte utgjør en forbindelseslinje, mens jungler skiller nærliggende landområder fra hverandre. Nederlenderne forsøkte å skape en føderasjon av enkeltstater i 1940 årene. Det mislyktes. Hvis det nye demokratiske regimet i Indonesia ikke greier å konsolidere seg, vil det neppe føre til noen nyordning, men til varig ustabilitet og voldelige konflikter. Dette vil svekke hele ASEAN, der Indonesia helt siden opprettelsen har spilt den ledende rollen. Uroligheter vil også kunne gi noen av nabostatene (Australia, Malaysia, Singapore, Filippinene) en foranledning til å intervenere av humanitære eller andre grunner. Hvis dette også fører til stormaktsinnblanding i et land med flere marinestrategisk høyprioriterte streder vil det kunne føre til nye, uprøvde internasjonale forviklinger.

For å oppsummere:

- Trekantforholdet Kina-Japan-USA forblir dominert av USA. Det er ikke skapt noen regional samarbeidsordning i Øst-Asia, men finnes en rekke overlappende, til dels rivaliserende internasjonale organisasjoner.
- Kina har styrket sin innflytelse i ASEAN-landene, som opptrer mindre enhetlig enn før.
- De tre langvarige konfliktene som ikke ble løst i det 20. århundre (Korea, Taiwan, Sør-Kina-havet) gir fortsatt grunn til bekymring. Status quo synes mer sannsynlig enn krig. Lite tyder på noen snarlig løsning av konfliktene.
- De nye indre konfliktene i Indonesia gir sterk grunn til bekymring og kan føre til nye, til dels uforutsette, spenningsforhold i regionene.

2. Asia-krisens virkninger

Det er nødvendig å utdype den geopolitiske maktanalysen ovenfor med en kort redegjørelse for de sosiale og politiske konsekvensene av Asia-krisen 1997-99.

Asia-krisen rammet en rekke land i Øst-Asia fra juli til desember 1997. Først som valutakrise, så som børskrakk, dernest gjeldskrise og endelig som politisk krise. De landene som ble hardest rammet var Indonesia, Sør-Korea, Thailand og Laos. De som klarte seg best (dvs. med relativt høy vekst i PBP) var Kina, Vietnam og Taiwan. Krisen rammet regionen på et tidspunkt da den japanske økonomien alt i flere år hadde stagnert. Japansk etterspørsel var på et lavmål, og de japanske utlandsinvesteringene var blitt redusert som følge av en lav yenkurs. Den japanske økonomien ga derfor ikke regionen noen vesentlig drahjelp ut av krisen (selv om Japan bidro med enorm støtte og lån til de kriserammede landene). Det som bidro mest til å få krisen overstått i 1999, var den amerikanske økonomiens fortsatt sterke vekst.

Asia-krisen var en rystelse som fikk - og kommer til å få - en rekke virkninger:

I. Et stort antall mennesker som i årevis bare hadde opplevd forbedring av sine levekår, ble slått tilbake i fattigdom. Mange tapte oppsparte midler. Andre mistet helt sitt leverbrød. Mange innflyttere til byene måtte reise tilbake til landsbygda, der det var mange nok om matfatet fra før. Det at det nesten ikke lenger fantes sosialistiske eller kommunistiske organisasjoner som kunne fange opp misnøyen og organisere på grunnlag av klassetilhørighet, gjorde at det bare i liten grad oppsto sosiale protestbevegelser rettet mot de velhavende. I stedet førte forverringen i levekår til apati, kriminalitet, ulike individuelle og familiebaserte overlevelsestrategier, og til stygge etniske og religiøse konflikter.

II. Tre regjeringer/regimer måtte gi fra seg makten som en følge av krisen. Det gjaldt Thailand, Sør-Korea og Indonesia. I alle disse tre landene gikk endringen i retning av liberalt demokrati. I Filippinene skjedde det også et presidentskifte, uten at det kan sies å ha representert noen endring i demokratisk retning. I de øvrige landene greide de sittende regimene å overleve.

III. Det skjedde maktforskyvning fra de landene som ble hardest rammet til de landene som fortsatte sin økonomiske vekst under krisen, dvs. fra ASEAN-landene, Korea og Japan til Kina og USA.

IV. Krisen førte til et verdensomspennende oppgjør på liberalistisk grunnlag med den såkalte asiatiske utviklingsmodellen, som det

ble påstått at hadde spilt fallitt. Anført av «the Washington Consensus» rettet multilaterale institusjoner og den internasjonale finanspressen et massivt press mot de østasiatiske landene for å ta et oppgjør med den statsdirigerte kompiskapitalismen, slippe markedskreftene fri, tillate salg av bedrifter til utlandet, fjerne handelshindringer, legge ned eller privatisere statsbedrifter, forenkle kredittordningene og gi lån utelukkende på kommersielle vilkår. Ofte ble presset koblet til oppfordringer om å gjennomføre en politisk liberalisering.

Dette førte til en legitimitetskrise for de autoritære og halvdemokratiske regimene i Øst-Asia, som hadde operert med sterke vekstambisjoner nettopp på grunnlag av tankene om særskilte asiatiske verdier. Disse var blitt sett i motsetninger til dekadent, vestlig individualisme. Det eneste asiatiske regimet som våget seg på en praktisk-økonomisk og ideologisk motoffensiv, var Malaysia. Statsminister Mahathir Mohamad gjennomførte valutakontroll, en sentraldirigert sanering av gjeldsrammede selskaper der politiske og etniske hensyn ble tillagt vekt. Videre rettet han voldsomme angrep på internasjonale valutaspekulanter, avsatte og fengslet sin finans- og visestatsminister, og greide gjennom utstrakt manipulasjon av medier å vinne valget på ny nasjonalforsamling i 1999. Samtidig førte han en aktivistisk politikk i Sør-Kina-havet, og la vekt på å få en tilnærming til Kina. I januar 2000 slo han ned på den politiske opposisjonen gjennom arrestasjoner og injuriersøksmål.

Resultatet ble en polarisering innad i Øst-Asia mellom flertallet av autoritære eller halvdemokratiske stater og et mindretall av liberaldemokratiske regimer.

V. Krisen medførte også en omfattende debatt om ubalanse i det globale finansielle systemet og aktualiserte behovet for tiltak som kan begrense valutaspekulasjon uten å forhindre produktive kapitalbevegelser. Mye av debatten konsentrerer seg om IMF's rolle og makt i forhold til gjeldsrammede land. Det oppsto også kraftig debatt om Verdens Handelsorganisasjon, som lenge var lammet av kampen mellom dem som ønsket en asiatiske generalsekretær og en annen fraksjon med USA i spissen, som hadde en kandidat fra New Zealand. Resultatet ble et kompromiss. WTO-møtet i Seattle 1999 brøt sammen i demonstrasjoner, og en revolt blant delegatene mot noen få staters uformelle dominans av organisasjonen.

VI. Asia-krisen skapte endelig en følelse av avmakt i Øst-Asia, da det ble klart at ingen av de regionale institusjonene hadde noe å stille opp med når det gjaldt kriseløsning, men at de gjeldsrammede landene var prisgitt det USA-dominerte IMF og Verdensbanken. Dette dannet noe av bakgrunnen for at ASEANs toppmøte i Manila 1999 tok initiativ til å utvikle et rent østasiatisk regionalt samarbeid, og et eget østasiatisk valutafond.

Som konklusjon må sies at de ennå er uklart hva Asiakrisens langsiktige virkninger vil bli. Det som er skjedd foreløpig, peker i ulike retninger:

- sosial misnøye uten klassebaserte protestbevegelser
- oppløsningstendenser i noen stater (Indonesia) og økt sentralisert maktmisbruk i andre (Malaysia)
- store hjelpepakker fra Japan uten politisk uttelling
- generell avmakt i Øst-Asia, stilt overfor det globale finanssystemet, men forsøk på å etablere ordninger som kan gjøre regionen mindre avhengig av USA og Europa
- økt innflytelse i regionen både for Kina og USA, samtidig som forholdet disse landene imellom har vært meget problematisk

3. Asia-strategier og norsk solidarisk globalpolitikk

Det svenske utenriksdepartementet har utarbeidet en omfattende svensk Asia-strategi, basert på flere studier. I 1999 ble den diskutert og godkjent i Riksdagen. Norge har en næringsrettet Asia-plan, som ble utformet av Gro Harlem Brundtlands regjering. Planen ble evaluert i 1999 og fikk ganske hard medfart fordi planen var blitt tilført for få ressurser, fordi UD ikke hadde noen overordnet styring og fordi planen ikke så ulike politikkområder i sammenheng.

Den 4. november 1999 var det debatt i Stortinget om en interpellasjon fra Erik Solheim (SV), der han ba utenriksministeren vurdere å utarbeide en norsk Asia-strategi med vekt på flere ulike politikkområder. Utenriksminister Knut Vollebakk var ikke innstilt på å lage en omfattende studie eller strategi etter svensk modell, men han sluttet seg til behovet for å rette økt oppmerksomhet mot Asia. Han lovet at han ville ta initiativer i den retning og komme tilbake med noe til Stortinget.

Haakon Blankenborgs innlegg i debatten gikk i samme retning.

Spørsmålet er om ikke behovet for en mer samlet og bevisst norsk Asia-politikk bør vurderes i sammenheng med en mer grunnleggende gjennomtenkning av Norges såkalte «utenrikspolitikk». Øst-Asias kraftige økonomiske vekst fra 1970-årene er faktorer som har gjort det nødvendig å reformulere selve grunnlaget for «utenrikspolitikken».

Den sterke veksten i kommunikasjoner, uten hensyn til landegrenser eller geografisk avstand, gjør det umulig å opprettholde tanken om at «utenrikspolitikken» utgjør et eget politikkområde, som kan skilles ut fra andre deler av politikken. I dag har nær sagt alle politikkområder en norsk, en europeisk og en global dimensjon.

De kunstige skillelinjene mellom sikkerhets- og utenrikspolitikk, finanspolitikk, bistandspolitikk og næringspolitikk gjør det umulig å utvikle noen helhetlig tilnærming til så vel globale spørsmål som regioner og enkeltland.

Sør-begrepet er avleggs (som Blankenborg pekte på i sitt innlegg i Stortinget 4. november 1999). I dag finnes det fattige og rike land og befolkningsgrupper både i Sør og Nord, i Øst og Vest. Motsetningen mellom fattig og rik går på tvers av regioner og landegrenser. Utviklingsspørsmål er dessuten tett forbundet med næringsutvikling, handel og investeringspolitikk. Likevel ligger «Sør»-begrepet til grunn for norsk bistandspolitikk.

Hva kan gjøres:

- I nesten alle departementer og stortingskomiteer bør eksplisitt innarbeides Europa-politiske og globale mål og hensyn i sin politikkutvikling og avsette de nødvendige midler.
- De politiske partiene kan gi innspill til formulering av et grunddokument for en norsk SOLIDARISK GLOBALPOLITIKK, som skal inneholde styrende målformuleringer ikke bare for norsk opptreden i multilaterale institusjoner, men for alt det Norge gjør internasjonalt.
- Med utgangspunkt i en solidarisk globalpolitikk, og med assistanse fra norske forskningsmiljøer, kan UD utvikle en kortfattet situasjonsbeskrivelse for hver av verdens regioner, karakterisere Norges forhold til hver av dem, økonomisk, kulturelt og politisk, samt med hensyn til kunnskap og forskning. Overfor hver region bør det kunne formuleres mål.
- Det kan utformes tilsvarende, kortfattede beskrivelser og målformuleringer for enkeltland. Disse bør revideres årlig i forhold til måloppnåelse.
- Gradvis kan UD legges om til å bli et koordinerende organ for norsk globalpolitikk og Europa-politikk, med særlig ansvar for å tenke helhet.

